Валерій ГУЖВА

ВТЕЧА У ВЧОРА

Геолог прискорив ходу, натягуючи страховочний фал. Часом він помічав це і йшов повільніше, але за дві-три хвилини лють напливала знову, і Геолог, мало не скрегочучи зубами і пригадуючи всі відомі йому прокльони, знову тягнув за собою Психолога.

Геолог добре знав Статут. Ніхто за будь-яких обставин не мав права виявляти своїх антипатій до будь-якого з членів екіпажу. Більше того, Статут вимагав негайної доповіді Психологові при першому ж відчутті неприязні, хай навіть підсвідомому.

Безглуздя... У колонії на Есті вони з Психологом були добрими знайомими, дружили сім’ями, грали в чотиристакліткові шахи. А тепер Геолог терпіти не може цього лисого розумника. Як його називали на Землі? Сентиментальний пацюк. Безглуздя...

Фал різко смикнуло. Геолог обернувся. Психолог сидів на синьому камені і знаками кликав до себе.

"Телепень, — лайнувся подумки Геолог. — То лящить без упину по радіо, то зовсім про нього забуває".

— Що сталося? — спитав він, намагаючись приховати роздратування.

— Відпочинемо трохи. — Психолог нарешті згадав про радіо.

— Не встигнемо на корабель до вечері, — байдужим, як йому здавалося, голосом відказав Геолог. — Не хочу залишатися без гарячої страви.

— Пусте, — засміявся Психолог, — як на мене, то концентрати смачніші. Знаєте, не дає мені спокою одна думка.

— Добре, чекатиму. Тільки недовго.

— Дуже вдячний, старий. Зрозумійте — мені справді треба трохи поміркувати. Майже тридцять діб сидимо ми на цій плюгавій планеті, і досі ніхто не може збагнути, що тут діється. Але янарешті починаю розуміти...

Психолог замовк, тільки дихання його пульсувало в навушниках.

Геолог хотів зауважити, що мікрофон треба вимикати і не виснажувати даремно батареї, але передумав. Краще вже слухати сопіння Психолога, ніж починати сварку.

Геолог спробував примоститися на камінні, та лежати у скафандрі було неможливо. Він підвівся, з лихим почуттям глянув на постать Психолога, що бовваніла віддалік, і почав ходити по розсипах синюватого каміння — три кроки вперед, три назад.

З Ести вони стартували давно. Це була третя експедиція на маленьку планетку без назви у квадраті КМ-91.

На Великій Раді Ести довго сперечалися, перш ніж вирішили послати третю ракету. Головному було наказано здійснити посадку у видимому з Ести районі і повертатися при першій те небезпеці для корабля.

Дві попередні ракети, стартувавши одночасно, зробили орбітальний маневр і сіли на невидимій півкулі планети, після чого зв’язок з ними

припинився. Екіпажу третього корабля треба було розшукати їх або з’ясувати причини катастрофи.

Планетка з квадрата КМ-91, що мала у каталогах номер 436, по-справжньому зацікавила колонію на Есті тільки після невдачі другої експедиції.

Вірогідно про цю КМ-91-436 було відомо лише те, що вісь її обертання перпендикулярна осі Ести і всіх природних планет цієї системи, що маса її приблизно у дев’ять разів менша маси колишньої батьківщини — Землі при майже однаковій густині речовини. На двадцяту добу перебування на КМ-91-436 експедиція знала про цю планету лише трохи більше від астрономів Ести. Здійснивши пряму, без маневру посадку в районі полюса, екіпаж корабля тривалий час вивчав поверхню планети за допомогою телекамер, брав проби грунту і атмосфери, і лише по тому Головний дозволив першій парі вийти з корабля. Пішли Біолог та Історик. За ними — Лікар і Механік. Але ні перша, ні друга, ні десята пари не знайшли на планеті нічого, що заслуговувало б увагу. Базальти, граніти, урвища, тріщини, пил. Ні сліду рослинності, ні сліду життя. І жодного сліду попередніх експедицій.

За екватор були запущені фоторозвідники — щоб не гаяти час на довготривалі поїздки всюдиходами. Знову нічого: на фотографіях, чітких, контрастних, не було й натяку на гігантські кораблі з Ести.

Головній збирався віддати розпорядження про підготовку до відльоту, коли до нього зайшов Інженер.

— Обставина, схожа на анекдот, — хрипко сказав він. — Фіксатори всіх чотирьох розвідників показують, що зйомки за екватором робилися при нульовій експозиції.

— Як це розуміти?

— Зрозуміти це неможливо. Але факт лишається фактом: затвори всіх об’єктивів не працювали, хоча знімки зроблено.

Головний наморщив лоба:

— Дослідіть робочі частини затворів. Результати негайно повідомте.

За годину Головний знав попередні результати. Електронний аналіз засвідчував, що затвори працювали.

Стоячи перед Головним, Інженер переступав з ноги на ногу.

— Механік одержить стягнення за несправність датчиків...

Головний підвів очі.

— Встигнете. Я не про те. Прошу вас перевірити всі датчики і запустити ще одного фоторозвідника за екватор. Зйомки почати відразу ж. Фотографії, результати всіх можливих аналізів — негайно до мене.

Коли Інженер пішов, Головний викликав до себе Теоретика і Фізика. Вони пробули разом недовго.

Через кілька годин Теоретик і Фізик знову були у Головного.

— Хто почне? — Головний жестом запросив сісти. Фізик відкашлявся.

— Хоча несправність відразу всіх фіксаторів на камерах видається дивною, я схиляюся до висновку, зробленого Інженером і Механіком. Гадаю, за кілька хвилин ми знатимемо напевне, що підвела електроніка. До речі, не завадило б заміряти по-справжньому магнітне поле по той бік екватора, радіацію і таке інше. Щоправда, ми робили це першого тижня. Нічого особливого.

— Це все?

Фізик знизав плечима.

— Між іншим, я просив виходити з того, що електронні системи були справні.

— З цим у мене нічого не вийшло. Хіба що припустити існування потойбічних сил. Чорна і біла магія.

Головний заплющив очі й торкнувся пальцями повік.

— Так. А ваша думка, Теоретику?

Теоретику не було й тридцяти. Він уперше летів з експедицією. Народився вже на Есті і п’ятнадцятирічним юнаком проводжав перші кораблі з колонії. Земля для нього була зовсім не тим, чим вона була для Головного, для Фізика, Інженера — для більшості екіпажу. В дитинстві він чув багато розповідей про Землю, але жодна з них не викликала в нього почуття глибшого, ніж проста цікавість. Він мав точне аналітичне мислення, чудову пам’ять і запас знань, який зробив би честь ветеранам з космічного центру. У двадцять чотири роки Теоретик розробив методику дослідження найближчих до Ести планет, яка була визнана найкращою, і був прийнятий у космічний центр. Там він займався проблемами, пов’язаними з часом і простором при надсвітлових швидкостях.

Головний з цікавістю чекав на думку Теоретика.

— Надто мало фактів для однозначного висновку, — почав Теоретик. — На мою думку, з однаковим ступенем вірогідності можна припустити і те, про що вже тут говорилось, і зовсім інше... Відверто кажучи, доказів у мене майже немає, тому я просив би поставитися до моєї гіпотези тільки як до припущення. Крім того, прошу дати можливість

ознайомитися з результатами повторного запуску розвідника. Якщо були несправні датчики — взагалі немає потреби говорити про це.

Теоретик замовк.

— Гаразд, зачекаємо, — сказав Головний, згинаючи невидиму бадилинку.

Десять хвилин, потрібні Психологові для відпочинку, минали. Стомившись ходити, Геолог присів на камінь.

Йому страшенно набридли польоти. Та нічого не вдієш — на Есті з його професією не було роботи. Хіба що піти до Музею земних мінералів — його Наглядач давно вже просився на відпочинок. Але що подумають про нього друзі, дружина, діти? Ця красуня Еста остобісіла Геологові. Йому все частіше снилася Земля. А тут, на цій 436-й, думки про Землю не давали спокою. Останній канцелярський пацюк чи продавець, що залишилися свого часу на Землі всупереч усім попередженням і пророкуванням вчених, здавалися йому щасливішими за всіх, хто ось уже багато літ тиняється разом з ним по космосу у пошуках пристойної планети для себе і нащадків.

Оця нікчемна піщинка в космосі — навіщо вона потрібна була тим двом кораблям? Чи вони розчинилися тут, перетворилися на базальт, каміння, пил? Головний щодня посилає нові й нові пари, перетасовує спеціалістів. Навіщо? Нічого не відповість ця 436-та, навіть назви пристойної їй не дали, щоб їй добра не було!

Голос Психолога в навушниках урвав ці невеселі роздуми.

— Можемо йти, і, слово честі, я вдячний вам за ці десять хвилин. Здається, я намацав дещо. Без жартів, я нарешті розумію, що сталося з тими хлопцями. Щоправда, декому це видасться ненауковим — те, що я

збираюсь викласти Головному, але ж усе можна перевірити. Який-небудь дослід, експеримент?..

— Хоч би що ви там вигадали, хлопцям від цього не полегшає, це мені ясно. Хіба що ви збираєтесь махнути чарівною паличкою — і вони одразу обнімуться з нами.

— У вас сьогодні весь день кепський настрій. Я нічого напевно не кажу, бо моя думка досить незвична... Втім, побачимо.

— Розкажіть усе це Головному. У нього завжди є час для всілякої маячні. А з мене досить. Ходімо швидше — ще довго добиратися.

— Отже, можна вважати доведеним, іцо електронні системи виходять з ладу тільки в районі екватора і за ним. Що ви на це скажете? — Питання Головного стосувалося всіх присутніх.

Першим відповів Фізик.

— Ще раз наполягаю на ретельному радіаційному та магнітному аналізі заекваторіальної частини планети. Чудес не буває: якась зовнішня причина виводить з ладу простенький прилад, тільки-но розвідник перетинає екватор. Ймовірні, крім того, випромінювання і поля, природа яких нам невідома. Чудернацька планета — одна півкуля нормальна, а в другої не всі дома.

— Важко з вами погодитися, — зауважив Інженер. — Чому виходить з ладу лише одна, до того ж зовсім проста система? Чому працюють усі інші?

— Так, питань тут більше, ніж хотілося б. — Головний поворушив пальцями. — Задача не з легких. Я все більше переконуюся, що ми ловимо руками повітря. Головне полягає в тому, щоб знайти експедиції

— першу й другу. Але, мабуть, фіксатори не мають до цього ніякого відношення...

Теоретик рвучко подався вперед.

— Дозвольте мені. Всі системи фоторозвідників, в тому числі і фіксатори експозиції, були цілком справні як до екватора, так і в зоні нашого корабля.

Інженер і Фізик з неприхованим подивом глянули на Теоретика.

— Прийнявши це як беззастережний факт і відкинувши всі таємничі випромінювання і поля, а також виходячи з того, що на планеті немає жодного сліду кораблів, я беру на себе сміливість...

Теоретик закашлявся від хвилювання. Всі опустили очі, щоб не бентежити молодого колегу.

— Думаю, що справа тут у часі. За екватором час тече у зворотному напрямі. Із знаком мінус, якщо хочете. У вчора, назад.

Ніхто не вимовив ані слова. Всі напружено слухали дзвінку тишу. Першим не витримав Фізик:

— Античас, колего? Я правильно зрозумів?

— Ні, — хитнув головою Теоретик. — Час, що йде у зворотному напрямі. Час, що йде назад.

— Сподіваюсь, ви поясните мені різницю? — в’їдливо спитав Інженер.

— Потім, колего. Зараз я не можу цього зробити. Скажу тільки, що при античасі фоторозвідники не повернулися б цілими й неушкодженими. Та й чи повернулися б вони взагалі?

Чим ближче підходили вони до ракети, тим настирливішими ставали спогади Геолога. З пам’яті випливла мелодія давньої пісеньки, і він неголосно замугикав її.

— Слухай, Їжак, — пролунало в навушниках його хлоп’яче прізвисько, — як це ти пригадав? Боже, я не чув її, здається, тисячу років!

Геолог не встиг навіть розсердитися. До того ж сам винен. Забув про мікрофон. Та й не такий уже поганий хлопець цей Психолог. Яке в нього було прізвисько?..

— Пригадалась мелодія. А потім і слова. Спогади, Подушко.

— Ну й пам’ять же в тебе! І часто ти згадуєш?

— Інколи буває.

— І що ти про неї думаєш?

— Нічого особливого. А взагалі, непогано нам жилося на старенькій. Наша Еста жодного її материка не варта.

— Твоя правда! Про це я і думаю весь час. Скажи, якби в тебе була можливість знову там побувати — що б ти зробив? Полетів би?

— Я б ризикнув. А ти, Подушко?

— Йдеться не про мене. Я — про ті кораблі. Розумієш, не могли вони випаруватися, не могли розсипатися, зникнути! Вони... вони летять! Летять до Землі!

— Дурниці. Хто це летить? Стеб? Кренов? Дурниці, та й годі.

— Дурниці? Тоді знайди кораблі. Знайди хоч найменший слід катастрофи. Їх немає. І не було. Ракети полетіли з цієї планети, і є тільки одна причина, що змусила їх вчинити так, — туга за батьківщиною. Невже ти не помітив, як вона зростає в тобі, в мені, в кожному з нашого корабля? Тут немовби працює фабрика спогадів. І щодня вона збільшує свою потужність. Щось тут не так, на цій 436-й!

— Кораблі з Ести стартували з цієї планети невдовзі після прильоту! — майже вигукнув Теоретик. — Зараз вони віддаляються із швидкістю вдвічі більшою від максимальної нашої — принаймні у зоні дії цього зворотного часу. Єдине, чого я не в змозі збагнути, — куди вони летять?

— Надто велика вада для такої геніальної теорії, — не втримався Фізик. — Якщо погодитися з вами, на Есті давно вже їх зустріли б.

— На Есті?

— А акте — це ж дія вашого часу, спрямованого у вчора, — знизав плечима Інженер.

— На жаль, зміст цього терміну, очевидно, складніший, — зауважив Головний.

— Саме так! — Теоретик піднявся з стільця. — Ніхто з нас не знає природи цього зворотного часу, хоча, очевидно, всі фізичні процеси мають відбуватися там без значних змін. Справа може бути навіть у психіці розумних істот, які потрапили в нові умови...

Пролунав сигнал. Увімкнулася система зовнішнього огляду.

— Просимо дозволу увійти! — махнув рукою з екрана Психолог.

— Вчасно. Терміново просіть Психолога до мене, — віддав розпорядження Головний.

— Він сам просить дозволу зайти, — доповів черговий.

Чекали мовчки. Нарешті спалахнув сигнал над дверима. Головний натиснув кнопку. Незграбно пересуваючи ноги, що звикли до важкого скафандра, увійшов Психолог. Він привітався і, взявшись за спинку вільного стільця, нерішуче зупинився.

— У мене є важливе повідомлення, Головний. Зачекати, коли кінчиться нарада?

— Ми чекали на вас. Потрібна консультація. Сідайте.

— Спершу я повинен сказати. Я все думав про кораблі, про наші кораблі. Їх тут немає! Їх немає тому, що вони... вони летять...

Психолог чекав будь-якої реакції, тільки не такої. Всі, хто був у Головного, мовчки дивилися на нього — так, наче він виступає у дебатах з дуже важливого і всім відомого питання.

— Кораблі полетіли звідси, — повторив Психолог і замовк.

— Це ма вже чули, — доторкнувся до його руки Головний. — Нам хотілося б знати хід вашої думки.

— Туга за батьківщиною — я так можу це назвати. Ніде не відчувається вона з такою силою, як на цій планеті. Я перевіряв на

багатьох. Ми щойно говорили про це з Геологом. До Ести ще не встигли призвичаїтись, особливо ті, хто летів на перших двох кораблях. Це були земляни душею і тілом. Раптовий спалах ностальгії. Масовий психоз. Вони полетіли, не думаючи про наслідки. Вони летять на Землю.

— Саме так може діяти зона зворотного потоку часу! Психолог має рацію! — Теоретик мало не кричав. — Так, вони летять до Землі! Треба повідомити на Есту. Хай негайно стартують перехоплювачі!

— Це неймовірно. Там Стеб і Кренов. Обидва — уособлене сумління, — сказав Головний.

— Але не за екватором 436-ї! — вигукнув Теоретик.

Психолог дивився то на Головного, то на Теоретика, не розуміючи, до чого тут екватор. Нарешті Фізик зглянувся над ним.

— Наш молодий колега вважає, що за екватором планети є якийсь зворотний час, час із знаком мінус. У нас не спрацювали деякі прилади для вимірювання проміжків часу. Це сталося за екватором — і от вам висновок. Фантасмагорія!

— Навпаки. Я готовий погодитися з висновками Теоретика. Зрештою, це можна перевірити. Я готовий вилетіти за екватор.

— Прошу тиші, — рівним голосом проказав Головний.

І увімкнув усі системи зв’язку.

— Готовність до старту! Оголошую готовність номер три!

Головний вимкнув зв’язок.

— Вдячний вам, друзі. Ми стартуємо. Теоретика і Психолога прошу терміново скласти рапорт і передати його на Есту. Просіть не затримувати запуск рятівних команд.

Головний помовчав трохи, а потім сказав, карбуючи кожне слово:

— Старт корабля не затримувати ні на хвилину. Працюють лише автомати. Всім членам екіпажу бути у відсіках для відпочинку. Приладів не торкатися. Я схильний розширити висновки Теоретика. Мені здається, що поле аворотного часу не обмежується екватором, воно перемінне. Річ у тім, що я все частіше думаю... про повернення...

...Ракети з Ести не встигли наздогнати втікачів. Кораблі зникли в радіоактивному ореолі.

— Якщо їх не зрадив ваш зворотний час, — сказав Головний, — вони мусили відчути своє дитинство.

— Тепер це не має жодного значення, — відповів Теоретик.